

Жакипов Адилбек Жолдошовичтин “Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуунун жолдорун жана шарттарын аныктоо” аттуу темада 13.00.04. дене тарбиянын теориясы жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына расмий оппоненттин.

П И К И Р И

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Жалпы билим берүүчү орто мектептериндеги окуучуларды дене бой жактан даярдоодо ар дайым мамлекеттин жана коомдун негизги милдеттеринин бири болуп келген. Ошондой эле дене тарбиясы жөнүндө дайыма кам көрүү, окутуу-тарбиялоо процессинин натыйжалуулугун жогорулатууга, материалдык-техникалык жабдылашын чыңдоого, педагогикалык адистердин квалификациялык жактан өсүү системасын өркүндөтүүгө багытталган бир катар сунуштар ыраттуу чечимдерде, токтомдордо жана иштерде чагылдырылат.

Талкууланып жаткан ой-пикирдин башында орун алган кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын калың катмарга жайылтууну жана көчмөндөр оюндарынын программасына киргендеги менен гана эмес, республикалык “Ден Соолук” комплексинин нормаларын, талаптарын аткарууга багытталган, Кыргызстандын элдеринин педагогикалык дене тарбиялык бай дөөлөттөрүн ачып берген бир катар дене тарбия каражаттарын кеңири таралышы катарындагы маанилүү жагдайды дагы белгилей кетүү зарыл.

Диссертанттын оюу боюнча жаш муундарды дене тарбиясынын милдеттерин ийгиликтүү чечүүдө жана аны “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууга даярдоодо элдик кыймылдуу оюндары, ошондой эле аларды демилгелөө сабактары катарында колдонууну караштыруу, окуучу-жаштарды калыптандыруу системасынын ар түрдүү бөлүктөрүн үчүн дене тарбиясы боюнча окуу программасын өркүндөтүүгө жана практикага киргизүүгө мүмкүндүк берет.

Элдик оюндарды кеңири жана негиздүү колдонуу аркылуу, өзгөчө айыл мектептеринин окуучуларын, “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын тапшырууга даярдоодо тажрыйбалык жактан негиздеген изилдөөлөр өз убагында колго алууну актуалдуу деп эсептейбиз.

2. Диссертациялык иштерге коюлган талаптардын чегинде алынган илимий көрсөткүчтөрүнүн ЖАКтын № 10 пунктынын окумуштуулук даражасын жана паспортторунун, илимий кызматкерлердин адистигине дал келүүсү.

Биринчи көрсөткүч. Дене тарбия сабактарында кыймылдуу оюндарын колдонуунун теориялык жана практикалык негиздерин аныктоодо окуучуларды дене тарбиялоодогу республикалык “Ден Соолук” комплексинин

орду жана анын педагогикалык мааниси; окуучуларды өнүктүрүүдөгү кыймылдуу оюндардын мааниси жөнүндөгү илимий-педагогикалык булактар; мектеп окуучуларын дене тарбиялык жактан тарбиялоодогу каражаттары катарында элдик кыймылдуу оюндарын колдонуунун теориялык практикалык маалыматтар аныкталган.

Экинчи көрсөткүч. 11-13. жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарындагы кыргыз элдик оюндарын системалаштыруу жана алардын тийгизген таасири аныкталынган.

Үчүнчү көрсөткүч. Кыргыз элдик оюндарынын окуучулардын “Ден Соолук” комплексинин нормаларын, талаптарын аткаруу даярдыгына тийгизген таасирин педагогикалык экспериментте текшерүүнүн негизинде сыноодон өтүп жаткан окуучулардын дене-бой жагынан өнүгүүсү; окуучулардын жалпы билим берүү даярдыгынын өзгөрүштөрү жана саламаттыгынын абалы ачылып көрсөтүлгөн жана илимий талкуулоого алынган.

3. Изденүүчүнүн диссертацияда иштелип чыккан ар бир жыйынтыктардын корутундулардын аныктыгы жана негизделишинин деңгээли.

3.1. Изилдөөнүн жыйынтыктарынын аныктыгы төмөнкүүлөр менен далилденет.

—объективдүү педагогикалык усулдарды топтоону жана маалыматтарды иштеп чыгууну кеңири жана натыйжалуу колдонуу;

—республикалык, “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууга окуучуларды даярдоо учурунда дене тарбиянын элдик ыкмаларын колдонуу көйгөйү жана алардын натыйжалуулугу боюнча илимий-педагогикалык адабияттардын теориялык жактан терең талдангандыгы:

—2010-2020-жылдар аралыгында изилдөөлөрдүн жүргүзүлгөндүгү;

—көптөгөн сыналуучулардын тартылышы менен педагогикалык тажрыйбаны өткөрүү аркылуу алынган материалдар;

—республикалык “Ден Соолук” комплексинин жана мектептеринин дене тарбия боюнча окуу программасынын талаптарын аткарууда элдик оюндарынын натыйжалуулугун айкындоого, алынган көрсөткүчтөрдүн ишенимдүүлүгүн аныктаганга мүмкүндүк берүүчү статистикалык талдоо усулун колдонуу.

3.2. Изилдөөнүн негизделгендиги. Автор тарабынан аткарылган изилдөөлөр өсүп келе жаткан муундун мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен ар тараптуу өнүгүү менен өркүндөөнү камсыз кылган билим берүүнүн, тарбиялоонун каражаттары менен усулдарын кайра иштеп чыгуунун артыкчылыктуу багыттарын эске алуу менен жүргүзүлдү. Ушуну менен бирге

дене тарбиясында окуучуларды ар тараптуу даярдоодо келип чыккан объективдүү жана субъективдүү кыйынчылыктар эске алынган.

4. Изденүүчүнүн диссертацияда иштеп чыккан илимий көрсөткүчтөрдүн, жыйынтыктарды жана корутундулардын жаңылыгынын деңгээли.

Биринчи жолу жалпы билим берүүчү орто мектептердин, орто класстардын окуучулары менен кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын жана дене тарбия сабактарындагы анын ролун жана ордун эске алуу менен атайын программалаштырылган талдоо жана системалаштыруу ишке ашырылган.

Ушунун негизинде көрсөтүлгөн шарттарда аларды колдонуунун мүнөздүү эрежелери аныкталган.

Атайын уюштурулган педагогикалык тажрыйбанын материалында дене тарбия боюнча мектептин окуу программасын өздөштүрүүгө карата дене тарбиянын аталган каражаттары, элдик кыймылдуу оюндарынын реалдуу таасири белгиленген. Ушулардын бардыгы толук кандуу билимге жана тарбияга ээ болууга, “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууга окуучулардын ийгиликтүү даярдануусу үчүн объективдүү өбөлгөлөрдү түзөт.

Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбиясында колдонулуп келген каражаттары менен айкалыштырууну кеңири колдонуу ушул окуучуларды окутуу жана тарбиялоо процессин бир кыйла жогорулатууга жана бирдиктүү системага келтирүүгө мүмкүндүк берет. Мындай аспектте, жалпы билим берүү мектептеринде дене тарбия ишинин эффективдүүлүгүн жакшыртуу Кыргыз Республикасында азырынча толугу менен чечиле электиги көрүнүп турат.

5. Алынган көрсөткүчтөрдүн ылайыктуу актуалдуу проблеманын чечүүдөгү ички биримдүүлүгү, теоретикалык жана прикладдык милдеттери.

Диссертациянын жана авторефераттын мазмуну ички биримдиги менен айырмаланат (камтыйт), изилдөөдөн алынган көрсөткүчтөр логикалык тартипте бир биринин артында жазылганы менен мүнөздөлүнөт жана дене тарбия сабактарында “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын ийгиликтүү аткаруу үчүн айыл мектептериндеги 11-13 жаштагы окуучуларынын дене тарбиясы жагынан даярдыктарынын деңгээлин жогорулатууга багытталган.

6. Диссертациянын негизги мазмундарынын, көрсөткүчтөрүнүн жана жыйынтыктарынын жарыкка чыгышынын жетишерликтигин тастыктоо.

Илимий иште алынган көрсөткүчтөр Кыргыз Республикасынын ЖАКтын талабына ылайык жалпысынан II илимий методикалар макалалар чыгарылган, алардын ичинен 2 РИНЦ, I-эл аралык илимий – методикалык конференциянын материалдарында, 8 – илимий журналдарда.

7. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши. Автореферат диссертациянын негизги жоболору жана мазмунун изилдөөдөн алынган көрсөткүчтөрү жана негизги маселелерине дал келет.

8. Диссертациянын мазмунунда, анын түзүүдө жана авторефераттагы кемчилдиктер.

8.1. Биздин оюубуз боюнча диссертациянын темасы “Кыргыз Республикасынын “Ден Соолук” комплексинин талаптарын жана нормаларын аткарууда элдик кыймылдуу оюндардын ролу” деп аталса жакшыраак болмок.

8.2. Ушул маселе боюнча машыгышкан кээ бир авторлордун илимий эмгектери жетиширлик эмес, айрыкча Казахстандык илимпоздордун. Ал жерде көптөгөн илимий иштер аткарылган, практикалык тажрыйбалар топтолгон, илимий жолдор аныкталынган.

8.3. Диссертациянын киришүүсүндө “Ден Соолук” комплекси жөнүндө кененирөөк, тагыраак маалыматтар берилсе жакшыраак болмок.

8.4. Диссертациялык ишке кээ бир статистикалык жана техникалык катаалар байкалат.

Негизинен диссертациялык иш жакшы сөз менен жазылган, түшүнүктүү окулат жана кабыл алынат.

Жогоруда көрсөтүлгөн кемчилдиктер, диссертациянын негизги мазмунун жана баалуулугун төмөндөтпөйт.

9. Диссертациялык иштин КР ЖАКнын № 10 пунктуна ылайык окумуштуулук даражасын ыйгарууга коюлган талаптарына дал келиши.

А.Ж. Жакиповдун диссертациясы КР ЖАКтын № 10 пунктунда коюлган талаптарына ылайык окумуштуулук даражасын ыйгарууга төмөнкү пункттары менен дал келет:

– кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын дене тарбия сабактарында колдонуунун илимий негиздөө менен практикалык маанилүү проблемаларын чечет;

– 13.00.04. – дене тарбиянын теориясы жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча илимий квалификациялык жумуш болуп саналат:

– изилдөөлөрдүн негизинде жаңы, илимий жактан негизделген, кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын дене тарбия сабактарында колдонуу жөнүндөгү маалыматтарды жана түшүнүктөрдү бир кыйла жогорулатат;

– диссертациялык иште дене тарбия сабактарында элдик кыймылдуу оюндарын пайдалануунун негизинде “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын ийгиликтүү аткаруу үчүн айыл мектептериндеги 11-13 жаштагы окуучуларынын дене тарбиясы жагынан даярдыктарынын деңгээлин жогорулатууга жаңы жана илимий жактан алынган көрсөткүчтөр негизделген;

–“Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууга даярдоо системасында 11-13 жаштагы окуучуларга педагогикалык таасир этүүнүн натыйжалуу ыкмаларын киргизүүгө, алардын окуу, дене-тарбиялык ишмердик денгээлин жогорулатууга багытталган.

–үч жылдык дене бойдун, дене даярдыктарынын оң жакка өзгөрүүсү ж.б.

10.Диссертациянын КР ЖАКнын окумуштуулук илимий даражасын ыйгаруу жобосунун № 10 пункттуна дал келиши.

А.Ж. Жакиповдун “Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуунун жолдорун жана шарттарын аныктоо” аттуу диссертациясы 13.00.04. – дене тарбиянын теориясы жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча Кыргыз Республикасынын ЖАКнын № 10 пункттунун коюлган талаптарына толугу менен туура келет, анын автору Жакипов Адилбек Жолдошович педагогика илимдерин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Расмий оппонент:
Педагогика илимдеринин
доктору
Профессор

С.И. Касымбекова

